

scientbul.naiou.kiev.ua

**Міністерство внутрішніх справ України
Національна академія внутрішніх справ**

НАУКОВИЙ ВІСНИК

***Національної академії
внутрішніх справ***

2(119)'2021

**Журнал індексується в таких базах даних
і пошукових системах:**

- CrossRef (DOI: 10.33270);
- ISSN International Centre;
- ORCID;
- Open Ukrainian Citation Index (Ukraine);
- Index Copernicus International (ICV 2019 = 57.60);
- Academic Resource Index ResearchBib;
- Polska Bibliografia Naukowa;
- Google Scholar (h-індекс – 16, i10-індекс – 36);
- Центр досліджень соціальних комунікацій;
- Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського;
- Наукова бібліотека імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
- Електронний репозитарій НАВС

**Київ
2021**

Науковий журнал • Виходить чотири рази на рік • Заснований 1996 року
• Засновник – Національна академія внутрішніх справ • Свідоцтво про державну
реєстрацію серії КВ № 23858-13698 ПР від 3 квітня 2019 року • Включений до
переліку наукових фахових видань України за категорією «Б» (наказ МОН України
від 15 жовтня 2019 року № 1301) • Рекомендовано вченою радою Національної
академії внутрішніх справ від 24 червня 2021 року (протокол № 14)

Редакційна колегія:

Чернявський С. С., доктор юридичних наук,
професор (головний редактор);
Відацкі Ян, доктор філософії, професор;
Галунько В. В., доктор юридичних наук, професор;
Гультай М. М., доктор юридичних наук, доцент;
Дрозд О. Ю., доктор юридичних наук, професор;
Кваша О. О., доктор юридичних наук, професор;
Кришевич О. В., кандидат юридичних наук,
професор;
Кузнецов В. В., доктор юридичних наук, професор;

Лошицький М. В., доктор юридичних наук,
професор;
Павленко С. О., кандидат юридичних наук, доцент;
Погорецький М. А., доктор юридичних наук,
професор;
Савченко А. В., доктор юридичних наук, професор;
Севрук В. Г., кандидат юридичних наук, доцент;
Чубенко А. Г., доктор юридичних наук, професор;
Шакур В. І., доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України

*Матеріали подано в авторській редакції. Редакційна колегія не завжди поділяє думку авторів статей.
Відповідальність за їхню якість, а також відсутність відомостей, що становлять державну таємницю та
службову інформацію, несуть особисто автори*

Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ : наук. журн. /
Н354 [редкол.: С. С. Чернявський (голов. ред.) та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ,
2021. – № 2 (119). – 144 с.

Адреса редакції:
пл. Солом'янська, 1,
м. Київ, Україна, 03035
Тел.: (044) 520-08-47
E-mail: rvc@naiau.kiev.ua

ЗМІСТ

ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

ГРІБОВ М. Л., ВЕНЕДІКТОВ А. А., ВЕНЕДІКТОВА Ю. Є. Проблеми звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею її на поруки	8
HRIBOV M., VENEDIKTOV A., VENEDIKTOVA Yu. Problems of a Person's Releasing from Criminal Responsibility in Connection with his/her Bailment	
РОГАТЮК І. В., КОМАШКО В. В. Удосконалення механізму відповідальності за вчинення корупційного правопорушення	19
ROHATIUK I., KOMASHKO V. Improving the Mechanism of Liability for Committing Corruption Offenses	
ЛЕВЧЕНКО Ю. О., ЛОБАН Д. В. Кримінально-правова характеристика насильницьких злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини	26
LEVCHENKO Yu., LOBAN D. Criminal-Legal Characteristics of Violent Crimes against Sexual Freedom and Sexual Integrity of the Child	
ЖЕНУНТІЙ В. І., ЗАПОРОЖЕЦЬ Р. А. Генезис кримінального законодавства України щодо відповідальності за відкрите викрадення чужого майна (грабіж)	34
ZHENUNTII V., ZAPOROZHETS R. Genesis of the Criminal Legislation of Ukraine on Liability for Open Theft of Another's Property (Robbery)	
ТИЧИНА Д. М., СОБКОВИЧ О. В. Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері страхування в Україні	43
TYCHYNA D., SOBKOVYCH O. Prevention of Insurance' Criminal Offenses in Ukraine	
БОГАТИКОВ О. В. Окремі види процесуальних порушень під час проведення огляду в процесі розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом, що призвели до визнання доказів недопустимими	51
BOHATYKOV O. Separate Types of Procedural Violations during the Inspection during the Investigation of the Illegal Takeover of Vehicles, which Led to the Recognition of the Evidence Inadmissible	
БЕЛЕНОК В. П. Кримінологічна характеристика потерпілих від погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу	59
BELENOK V. Criminological Characteristics of Victims of threats or Violence against a Law Enforcement Officer	

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

ВОЗНЮК А. А., ГРИГА М. А., ДУДА А. В.

Порядок проникнення до житла або іншого володіння особи:

актуальні проблеми теорії та практики..... 68

VOZNIUK A., HRYHA M., DUDA A.

The Order of Entrance to the House or other Property of a Person:

Current Issues of Theory and Practice

КАТЕРИНЧУК К. В., ГРИЩЕНКО А. Л.

Проблеми охорони здоров'я людини в проєкті

Кримінального кодексу України 83

KATERYNCHUK K., HRYSHCHENKO A.

The Issues of Human Health Care in the Project

of Criminal Code of Ukraine

КРИВИЦЬКИЙ Ю. В.

Штучний інтелект як інструмент правової реформи:

потенціал, тенденції та перспективи 90

KRYVYTSKYI Yu.

Artificial Intelligence as a Tool of Legal Reform: Potential,

Trends and Prospects

РОМАНОВ М. Ю.

Поняття, сутність і значення

діяльності підрозділів дізнання 102

ROMANOV M.

Concept, Essence and Significance of the Activity

of the Units of Knowledge

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПРАВА

СЛОВСЬКА І. Є.

«Гендерна рівність» звучить як утопія?..... 107

SLOVSKA I.

Does «Gender Equality» Sound Like a Utopia?

ВЕРЕТЯННИКОВ В.О.

Ознаки суб'єкта провокації підкупу: деякі питання кваліфікації

та правозастосування..... 113

VERETIANNIKOV V.

Signs of the Subject of the Provocation of Bribery: Some Issues

of Qualification and Law Enforcement

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

ГУСЄВА В. О.

Перспективи впровадження зарубіжного досвіду

використання ДНК-обліків у практику України 121

HUSIEVA V.

Prospects of Introduction of Foreign Experience of Using

DNA Accounting into the Practice of Ukraine

ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

УДК 343.126.4

doi: <https://doi.org/10.33270/01211192.8>

Грібов М. Л. – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2437-5598>;

Венедіктов А. А. – кандидат юридичних наук, адвокат Полтавської обласної ради адвокатів, м. Кременчук
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4476-550>;

Венедіктова Ю. Є. – адвокат Херсонської обласної ради адвокатів, м. Генічеськ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2532-727>

Проблеми звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею її на поруки

Мета дослідження – визначення можливості звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею на поруки іншому суб'єкту, крім колективу підприємства, установи, організації (зокрема, трудовому колективу, сформованому фізичною особою – підприємцем), а також висунення відповідних пропозицій щодо вдосконалення законодавства України. **Методологія.** Методологічною основою дослідження є діалектико-матеріалістичний метод наукового пізнання соціально-правових явищ, а також загальнонаукові та спеціальні методи юридичної науки, а саме: системно-структурний, порівняльно-правовий, логіко-юридичний (догматичний), статистичний. **Наукова новизна** здійсненого дослідження полягає в доведенні можливості в межах чинного законодавства звільнити особу від кримінальної відповідальності та передати на поруки трудового колективу, сформованого фізичною особою – підприємцем, а також в обґрунтуванні доцільності збереження інституту звільнення від кримінальної відповідальності. Цей інститут обов'язково має бути в новому Кримінальному кодексі України, що нині знаходиться на стадії активної розробки. Однією з його важливих складових має стати звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею її на поруки. Водночас у законі слід встановити, що суб'єктом, який бере особу на поруки, може бути колектив юридичної особи або її окремого підрозділу, а також трудовий колектив, сформований фізичною особою – підприємцем (якщо обвинувачений є членом відповідного колективу). **Висновки.** Перелік суб'єктів поручительства законодавець може розширити, зокрема особами, які заслуговують на довіру й особливу довіру. Звертаючись до суду з клопотанням, вони мають взяти на себе письмові зобов'язання, зміст яких підлягає чіткому законодавчому унормуванню (з обов'язковим переліком конкретних контрольних заходів зі спостереження за поведінкою звільненого від кримінальної відповідальності).

Ключові слова: звільнення; кримінальна відповідальність; поруки; гуманізація; колектив; суб'єкт господарювання; юридична особа; фізична особа; підприємець.

Вступ

Національна правова система має тенденцію до відмови від суворих каральних заходів і застосування альтернативних форм запобігання злочинам. До таких форм належить інститут звільнення від кримінальної відповідальності, передбачений чинним кримінальним законодавством. Одним із видів такого звільнення, що посідає чільне місце в практиці застосування, є звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки. Цей вид звільнення дає змогу особі, яка вчинила злочин, за певних підстав та умов не зазнати кримінальної відповідальності, а визнати свою вину та виправитись у межах трудового колективу й довести, що вона здатна співіснувати в суспільстві як нормальний його член і не порушувати норми закону (Yushchuk, 2019).

Наявність зазначених норм у кримінальному законодавстві є показником рівня цивілізованості суспільства. Це підтверджено значною кількістю міжнародно-правових актів, прийнятих у цьому напрямку, а також результатами останніх наукових досліджень (Maculan, & Gil, 2020; Podroikina, 2020; Bizhan et al., 2018). Але сучасні тенденції вітчизняного правотворення викликають сумніви щодо наявності політичної волі на підтримку такого курсу.

З метою реформування законодавства України, зокрема кримінального, Указом Президента України від 7 серпня 2019 року № 584/2019 створено Комісію з питань правової реформи, частиною якої є Робоча група з питань розвитку кримінального права, одним з ключових завдань якої є забезпечення розроблення та внесення Президентом України узгоджених пропозицій з питань удосконалення правової

системи України з огляду на сучасні виклики та потреби демократичного суспільства, зокрема підготовки й узагальнення пропозицій стосовно змін до законодавства про кримінальну відповідальність¹. Наразі зазначена група завершила обговорення Загальної частини та декількох розділів Особливої частини нового Кодексу. Текст проєкту нового Кримінального кодексу України опубліковано станом на 29 березня 2021 року².

Теоретики й практики обговорюють різні позиції зазначеного проєкту (Puzyrov, Sokorunskyi, & Bodnar, 2019; Bakhurynska, 2020; Ostrohiad, 2020; Katerynchuk, 2021; Batluk, 2021; Myroshnychenko, & Basaliuk, 2021).

Проте сьогодні бракує уваги науковців інституту звільнення від кримінальної відповідальності. Неабияке занепокоєння викликає те, що в зазначеному проєкті КК України цей інститут ліквідовано як такий. Це суперечить концепції гуманізації кримінального законодавства.

Як слушно зазначено в науковій літературі, у площині гуманізму інститут звільнення від кримінальної відповідальності пов'язаний з економією судових репресій, а також з повагою невід'ємних прав і свобод особи, яка вчинила злочин, і встановленням сприятливих критеріїв під час звільнення від кримінальної відповідальності, залежно від віку, стану здоров'я, працездатності та інших ознак. У правовій державі під час розв'язання питань реалізації кримінальної відповідальності особливу увагу приділяють міжгалузевому інституту звільнення від кримінальної відповідальності як компромісу під час відновлення соціальної справедливості та стимулювання правослухняної поведінки (Romaniuk, 2020).

Вітчизняний законодавець встановив, що особу, яка вперше вчинила кримінальний проступок або нетяжкий злочин, крім корупційних кримінальних правопорушень, порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керували транспортними засобами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, та щиро покаялася, може бути звільнено від кримінальної відповідальності з передачею її на поруки колективу підприємства, установи чи організації за їхнім клопотанням за умови, що вона протягом року з дня передачі її на поруки виправдає довіру колективу, не ухилятиметься від заходів виховного характеру та не порушуватиме громадського порядку (ч. 1 ст. 47 КК України).

Практична реалізація цього положення має низку проблем, що стосуються правової природи,

передумов і підстав звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею на поруки, й аспекти яких уже вивчали вітчизняні науковці (Mukha, 2019; Yushchuk, 2019; Shynkarov, 2016).

У дослідженні ми окреслимо ті проблеми, яким досі бракувало наукової уваги. Одна з них – можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею на поруки колективу певних юридичних утворень, належність яких до кола суб'єктів, зазначених у ст. 47 КК України (підприємство, установа, організація), спонукає до дискусії науковців і практиків. Зокрема йдеться про об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, релігійні громади, осередки політичних партій, відокремлені підрозділи суб'єктів господарювання тощо.

Мета і завдання дослідження

Метою дослідження є визначення можливості звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею її на поруки іншому суб'єкту, крім колективу підприємства, установи, організації (зокрема, трудовому колективу, сформованому фізичною особою – підприємцем), а також висунення відповідних пропозицій щодо вдосконалення законодавства.

Для досягнення зазначеної мети визначено такі завдання:

1) обґрунтувати можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею її на поруки трудовому колективу, сформованому фізичною особою – підприємцем (ФОП) у сучасних правових реаліях;

2) визначити загальні підстави для такого звільнення та особливості їх правової оцінки в сучасних умовах;

3) обґрунтувати доцільність збереження можливості звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею її на поруки в проєкті нового Кримінального кодексу України (з визначенням особливостей законодавчої регламентації).

Виклад основного матеріалу

У судовій практиці періодично постає проблема можливості звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею її на поруки трудового колективу такого суб'єкта господарювання, як ФОП. Адже саме формулювання (лексична конструкція), яке поєднує поняття колективу та однієї особи одразу (інтуїтивно) сприймається як така, що порушує логіку. Тому, відповідно, сторона обвинувачення у разі подання клопотання зазначеного змісту відкидає можливість його задоволення, керуючись тим, що ФОП не є підприємством, установою чи організацією, а тому, відповідно до положень

¹ URL: <https://newcriminalcode.org.ua/about-us#block4>.

² URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code>.

ст. 47 КК України, не є суб'єктом, що може брати на поруки обвинуваченого.

З огляду на зазначене вище, встановлено:

1) працівника суб'єктів господарювання, які прямо підпадають під законодавче визначення підприємства, установи чи організації можна звільнити від кримінальної відповідальності у зв'язку передачею на поруки трудовому колективу;

2) працівника суб'єктів господарювання, які не підпадають під таке визначення (зокрема ФОП), – не можна.

Такий підхід суперечить ст. 24 Конституції України, де зазначено: «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом».

Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками».

Отже, у разі відмови у звільненні особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею на поруки (на підставі того, що колектив ФОП не є належним суб'єктом передання на поруки) відбувається дискримінація обвинуваченого за ознакою місця роботи через позбавлення його права бути звільненим від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею на поруки трудовому колективу.

Крім того, зауважимо, що визначення підприємства міститься у ч. 1 ст. 62 Господарського Кодексу (ГК) України, де зазначено, що підприємство – це «самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому цим Кодексом та іншими законами».

Наведене визначення цілком узгоджено з нормами законодавчої регламентації ФОП, які містить глава 5 Цивільного кодексу (ЦК) України. Крім того, визначення підприємства повною мірою відповідає й визначенню суб'єктів малого підприємництва, яке подано в ч. 3 ст. 55 ГК України, де зазначено: «Суб'єктами малого підприємництва є: фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України»

У ч. 4 ст. 62 ГК України наведено перелік притаманних підприємству атрибутів: «Підприєм-

ство є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків та може мати печатки». Щодо таких атрибутів підприємства, як відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків, печатки, то більшість ФОП як суб'єкти малого підприємництва їх мають, оскільки через їх відсутність не можуть функціонувати.

Отже, єдина ознака, що розмежує підприємство та ФОП, – це статус юридичної особи, яким останній суто формально не наділений. З огляду на це зазначимо, що, відповідно до ст. 51 ЦК України: «До підприємницької діяльності фізичних осіб застосовуються нормативно-правові акти, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб, якщо інше не встановлено законом або не впливає із суті відносин».

Міністерство юстиції України 14 січня 2011 року надало роз'яснення щодо статусу фізичної особи – підприємця, у яких зауважено, що статус фізичної особи – підприємця – це юридичний статус, який засвідчує право особи на заняття підприємницькою діяльністю, а саме: самостійною, ініціативною, систематичною, на власний ризик господарською діяльністю, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Водночас юридичний статус «фізична особа – підприємець» сам по собі не впливає та жодним чином не обмежує будь-які компетентності особи, які випливають з її цивільної право- та дієздатності.

Міністерство юстиції України в зазначеному роз'ясненні також зауважило, що в господарському законодавстві «юридична особа» та «фізична особа – підприємець» охоплені спільним поняттям – «суб'єкт господарювання».

Зауважимо також, що ФОП і підприємство (як суб'єкти господарювання) охоплені єдиним поняттям – «суб'єкти підприємництва». Адже, згідно з ч. 2 ст. 3 ГК України господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом.

Також у цьому роз'ясненні Міністерства юстиції України окреслено, що фізична особа – підприємець у цивільно-господарських відносинах є різностороннім учасником. Принципи здійснення ним підприємницької діяльності роблять його подібним до юридичних осіб, тоді як у приватних відносинах, попри будь-які зміни в його статусі, він залишається громадянином – фізичною особою. Саме тому слід чітко розмежовувати ці різні сфери відносин.

Згідно зі ст. 51 ЦК до фізичних осіб – підприємців слід застосовувати норми спеціального (господарського) законодавства, якщо

предметом регулювання безпосередньо є їхня підприємницька діяльність. Натомість слід брати до уваги норми цивільного законодавства, якщо предмет регулювання виходить за межі підприємницької діяльності, зачіпаючи приватні інтереси суб'єкта, та повною мірою врегульовується нормами ЦК. Зрештою, ФОП і фізична особа мають різний податковий і правовий статус. Отже, ФОП наділений усіма властивостями юридичної особи.

Також зауважимо, що, відповідно до положень ст. 47 КК України, обвинувачений може бути взятий на поруки не підприємством, не установою чи організацією, а їх колективом.

Можливість існування трудового колективу ФОП випливає з норм законодавства. Адже визначення трудового колективу сформульовано в ч. 1 ст. 252-1 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП), згідно з яким трудовий колектив підприємства утворюють усі громадяни, які своєю працею беруть участь у його діяльності на підставі трудового договору (контракту, угоди), а також інших форм, що регулюють трудові відносини працівника з підприємством.

Як зазначено вище, ФОП, відповідно до положень законодавства, є:

– суб'єктом малого підприємництва (відповідно до ч. 3 ст. 55 ГК України такими суб'єктами є фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб, та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України);

– роботодавцем (згідно з ч. 3 ст. 1 Закону України «Про охорону праці», роботодавець – власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган, незалежно від форм власності, виду діяльності, господарювання, і фізична особа, яка використовує найману працю).

Сукупний аналіз зазначених норм дає змогу стверджувати, що ФОП уповноважений наймати працівників на підставі трудового договору (контракту, угоди), а також інших форм, що регулюють трудові відносини працівника з підприємством. Таких працівників наймають для здійснення ними спільної трудової діяльності в межах реалізації мети господарської діяльності, здійснюваної ФОП. Відтак сукупність працівників, найнятих ФОП, утворюють трудовий колектив.

Зрештою вважаємо, що в процесі розв'язання питання щодо звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею на поруки трудовому колективу ФОП, слід застосовувати позиції Верховного Суду (ВС) України щодо широкого розуміння термінології закону. Це зокрема постанова від 4 грудня 2018 року (справа № 161/3885/16-к), у якій зауважено, що усталена

судова практика широкого розуміння певних понять є підставою для застосування їх для обґрунтування судових рішень. Тож можливість і доцільність звільнення від кримінальної відповідальності слід оцінити з огляду дотримання загальних засад звільнення від кримінальної відповідальності загалом і у зв'язку з передачею на поруки трудового колективу зокрема.

Нині в Україні прослідковуємо численні випадки звільнення осіб від кримінальної відповідальності на поруки колективу ФОП, відповідно до положень ст. 47 КПК України.

Наприклад:

1. Ухвали судів першої інстанції, які не були оскаржені:

Ухвала Пустомитівського районного суду Львівської області від 1 березня 2019 року (справа № 450/819/18 Провадження № 1-кп/450/61/19) – обвинуваченого звільнено від кримінальної відповідальності за ч. 2 ст. 15 ч. 1 ст. 185 КК України та передано на поруки колективу ФОП.

Ухвала Звенигородського районного суду Черкаської області від 2 квітня 2019 року (справа № 694/37/19) – обвинуваченого звільнено від кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 309 КК України у зв'язку з передачею на поруки колективу ФОП.

Ухвала Жовтневого районного суду міста Маріуполя Донецької області від 13 березня 2020 року (справа № 263/13567/17) – особу звільнено від кримінальної відповідальності за ч. 2 ст. 345 КК України на підставі ст. 47 КК України у зв'язку з передачею її на поруки трудовому колективу ФОП.

Ухвала Черкаського районного суду Черкаської області 9 серпня 2018 року (справа № 1-кп/707/227/18) – особу звільнено від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 286 КК України у зв'язку з передачею його на поруки колективу ФОП тощо.

2. Ухвали судів апеляційної інстанції, які не були оскаржені до Верховного Суду України:

Ухвалою Апеляційного суду Кіровоградської області від 25 жовтня 2011 року (справа № 11-867/11) залишено без змін постанову Вільшанського районного суду Кіровоградської області від 10 серпня 2011 року, якою обвинуваченого було звільнено від кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 263 КК України у зв'язку з передачею його на поруки трудовому колективу ФОП.

Ухвалою Апеляційного суду Миколаївської області від 22 липня 2015 року (справа № 490/4611/15-к) – залишено без змін ухвалу Центрального районного суду м. Миколаєва від 2 червня 2015 року щодо звільнення особи від кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 396 КК

України у зв'язку з передачею на поруки колективу ФОП.

3. Ухвали Верховного Суду України:

У кримінальних справах, де касаційна інстанція розв'язувала питання про передачу особи на поруки трудового колективу того чи іншого ФОП (справа № 158/2745/19, Ухвала ВС України від 22 грудня 2020 року; справа № 127/31068/19, Ухвала ВС України від 12 серпня 2020 року; справа 5-5095км13, Ухвала ВС України від 12 грудня 2013 року) у судах усіх інстанцій ніхто з учасників кримінального провадження не оскаржував (та взагалі не ставив під сумнів) можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з її передачею на поруки трудовому колективу ФОП.

Так, Верховний Суд колегією суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду своєю Постановою від 22 грудня 2020 року (справа № 158/2745/19) залишив без змін рішення судів першої та апеляційної інстанцій, якими було звільнено від кримінальної відповідальності обвинувачених у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 185 КК України та передано їх на поруки трудовим колективам (магазину ФОП та трудовому колективу ОСББ «Кравчука 48» – відповідно). Застережень щодо неможливості такого звільнення у зв'язку з передачею на поруки ФОП Верховним Судом України (як і судами першої та апеляційної інстанцій) зауважено не було.

У постанові від 12 серпня 2020 року (справа № 127/31068/19) предметом дослідження ВС було питання можливості звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею на поруки колективу ФОП. Висловлюючи свою правову позицію, ВС зазначив неможливість звільнення особи від кримінальної відповідальності з передачею на поруки у зв'язку з вчиненням двох злочинів. Застережень щодо неможливості такого звільнення у зв'язку з передачею на поруки ФОП Верховним Судом України (як і судами першої та апеляційної інстанцій) не було.

Неодмінною умовою звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею на поруки колективу фізичної особи – підприємця є дотримання вимог, встановлених відповідно до ст. 47 КК України та інших положень кримінального та кримінально-процесуального законів.

Аналіз цієї норми дає підстави стверджувати, що до зазначених вимог насамперед слід відносити щире каяття та наявність колективу підприємства, установи чи організації.

Як у теорії, так і на практиці щире каяття особи як умову звільнення її від кримінальної відповідальності щільно пов'язують з визнанням вини та наданням згоди на закриття кримінального провадження за вказаною не реабілітуючою

підставою. У процесі звільнення від кримінальної відповідальності держава вибачає особі, яка вчинила злочин. Відповідно, остання повинна визнати свою вину та щиро покаятися у вчиненому діянні. Якщо ж особа не погоджується на звільнення, не визнає своєї вини, то в цьому випадку неможливо застосувати такий захід. І з цього моменту починає діяти загальне правило принципу невинуватості, згідно з яким особа вважається невинуватою, поки її вину не буде доведено в судовому порядку (Yushchuk, 2019).

Деякі вчені наполягають на тому, що звільнення особи від кримінальної відповідальності може відбуватися лише після визнання її винною у вчиненні злочину в обвинувальному вирокі суду, оскільки звільнення особи від кримінальної відповідальності поза межами вироку не може бути, бо звільняти особу в такому випадку немає від чого (Pivpenko, 2004).

Ми підтримуємо іншу позицію, оскільки в кримінальному законодавстві міститься інститут звільнення від відбування покарання, який саме вступає в дію після винесення обвинувального вироку. Як було зазначено, до винесення вироку особу можливо звільнити від кримінальної відповідальності, а після винесення вироку – від покарання.

Прикладом відмови у звільненні від кримінальної відповідальності за відсутності такої підстави, як щире каяття та визнання вини, є Ухвала Синельниківського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 28 березня 2018 року. Як зазначено в документі, підставою такого звільнення є щире розкаяння особи, яке свідчить про її бажання спокутувати провину перед колективом підприємства, установи чи організації та виправити свою поведінку. Особу, яка не визнала себе винною у вчиненні злочину, передавати на поруки не можна. Хоча обвинувачений і не заперечував про передачу його на поруки трудовому колективу та підтримував клопотання, але водночас винним у вчиненні злочину себе не визнавав. Таким чином, йому було відмовлено у звільненні від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею на поруки саме за підставою невизнання особою винуватості у вчиненні злочину, що свідчить про те, що вона не розкаялася в заподіяному, а тому держава не може їй пробачити, можливо, того, що вона й не вчиняла. Це і є необхідна умова застосування такого виду звільнення від кримінальної відповідальності (Yushchuk, 2019).

Щодо змісту щирого каяття, то в Постанові ВС України від 30 жовтня 2018 року (справа 559/1037/16-к), зазначено: «Основною формою прояву щирого каяття є повне визнання особою своєї вини та правдива розповідь про всі відомі їй обставини вчиненого злочину. Якщо особа приховує суттєві обставини вчиненого злочину,

що значно ускладнює його розкриття, визнає свою вину лише частково для того, щоб уникнути справедливого покарання, її каяття не можна визнати щирим, справжнім».

З наведеного положення випливає односторонній висновок: перед тим, як розглядати клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із передачею особи на поруки по суті, суд повинен допитати обвинуваченого та дослідити інші докази аби зробити висновок про те, чи не приховує він суттєві обставини вчиненого кримінального правопорушення.

У постанові Верховного Суду України від 22 березня 2018 року (справа № 759/7784/15-к) зазначено: «Розкаяння передбачає, окрім визнання особою факту вчинення злочину, ще й дійсне, відверте, а не уявне визнання своєї провини у вчиненому певному злочині, щирий жаль з приводу цього та осуд своєї поведінки, що насамперед повинно виражатися в намаганні особи відшкодувати завдані злочином збитки, бажанні виправити наслідки вчиненого. Факт щирого каяття особи у вчиненні злочину повинен знайти своє відображення в матеріалах кримінального провадження».

Попри те, що в цьому положенні йдеться про намагання особи відшкодувати завдані злочином збитки, на практиці щире каяття особи прокурори та представники потерпілих часто пов'язують із повним і беззастережним визнанням обвинуваченим цивільного позову, заявленого в кримінальному провадженні.

По-перше, за такою логікою, обвинувачений не має права щиро покаятися, якщо у нього немає коштів на задоволення цивільного позову (зокрема непомірного).

По-друге, далеко не завжди обвинувачений є належним відповідачем по цивільному позову в кримінальному провадженні. Так, у випадках, коли шкоду спричинено злочином, передбаченим ч. 1 ст. 286 КК України, а транспортний засіб не належить обвинуваченому, останній не може бути належним відповідачем, адже, згідно з ч. 2 ст. 1187 ЦК України шкода, завдана джерелом підвищеної небезпеки, відшкодовується особою, яка на відповідній правовій підставі (право власності, інше речове право, договір підряду, оренди тощо) володіє транспортним засобом, механізмом, іншим об'єктом, використання, зберігання або утримання якого створює підвищену небезпеку.

Джерелом підвищеної небезпеки, яким спричиняється шкода потерпілому під час вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 286 КК України, є транспортний засіб. І якщо цей засіб не належить обвинуваченому, то останній може бути суб'єктом відшкодування шкоди лише у разі зворотної вимоги (регресу) власника транспорт-

ного засобу, відповідно до вимог ст. 1191 Цивільного кодексу України.

Крім того, відповідно до Закону України від 1 липня 2004 року № 1961-IV «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» у разі настання страхового випадку саме страхова компанія має відшкодувати потерпілому шкоду, спричинену здоров'ю.

Водночас законодавство України не містить заборон щодо відшкодування обвинуваченим потерпілому матеріальної та моральної шкоди поза межами цивільного позову. Тобто обвинуваченому не обов'язково визнавати цивільний позов цілком або навіть частково. Він може робити самостійні кроки з відшкодування завданої шкоди, але вони мають бути відображені в матеріалах справи.

Чимало дискусій у теорії та практиці застосування звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із передачею особи на поруки колективу виникає через підстави, зміст, форми та процеси подання клопотання про таке звільнення, оскільки ці питання недостатньо врегульовані в Кримінальному процесуальному кодексі.

Насамперед це стосується підстав подання клопотання. Йдеться про факт проведення загальних зборів трудового колективу, винесення на обговорення питання про взяття особи на поруки, результати такого обговорення та прийнятого колективом рішення.

Судова практика є єдиною в питаннях обов'язкового документального підтвердження того, що рішення колективу про взяття особи на поруки було прийнято на загальних зборах колективу за наявності кворуму. Так, ухвалою Київського районного суду м. Одеси від 24 серпня 2018 року (справа № 520/8485/17) відмовлено в задоволенні клопотання про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею на поруки трудовому колективу. Підставою такого рішення було те, що до клопотання директора підприємства не додано доказів про факт проведення зборів колективу. Саме тому суд дійшов висновку про те, що збори колективу не проводилися.

Отже, на підтвердження обставин, зазначених у клопотанні, щонайменше мають бути надані: копія протоколу загальних зборів колективу відповідного суб'єкта, докази на підтвердження належності обвинуваченого до членів цього колективу, а також копія виписки з Єдиного реєстру юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців.

Водночас перевірка судом обставин, зазначених у клопотанні, не повинна доводитися до крайнощів. Так, у справі № 127/12870/20 Вінницький апеляційний суд залишив без задоволення апеляційні скарги потерпілої та

прокурора на ухвалу суду першої інстанції про звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із передачею її на поруки колективу ФОР. Однією з підстав зазначених апеляційних скарг стало те, що протокол загальних зборів колективу ФОР не містить підписів присутніх на зборах осіб, а докази того, що вони перебувають у трудових відносинах з ФОР, відсутні. Суд цілком слушно визнав достатнім наявність протоколу, підписаного головою та секретарем зборів, завіреного печаткою ФОР.

Водночас зі змісту клопотання та протоколу загальних зборів колективу має бути чітко зрозуміло: 1) питання про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності було винесено на порядок денний та обговорено; 2) присутнім роз'яснено умови звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності та обов'язок колективу контролювати його поведінку; 3) обвинувачений взяв на себе перед колективом зобов'язання щодо участі в заходах виховного характеру та правомірності своєї поведінки; 4) присутні на зборах шляхом голосування ухвалили взяти обвинуваченого на поруки колективу та звернутися до суду з відповідним клопотанням; 5) у разі задоволення судом вказаного клопотання, колектив зобов'язаний вжити відносно обвинуваченого заходів виховного характеру та здійснювати контроль за правомірністю його поведінки.

З огляду на вказане зауважимо, що, відповідно до ухвали Київського районного суду м. Одеси від 24 серпня 2018 року (справа № 520/8485/17), відмовлено в задоволенні клопотання й через те, що «не зазначено конкретні заходи виховного характеру, не вказано, які заходи впливу планується застосувати для виправлення та перевиховання обвинуваченого, не вказано про відповідальну особу».

Потрібно зауважити, що й у деяких інших справах сторона обвинувачення та представники потерпілих наполягали на необхідності зазначення у клопотанні чіткого, детального та реального переліку заходів виховного характеру, які вживатимуть до обвинуваченого у разі його звільнення від кримінальної відповідальності.

Але на сьогодні в законодавстві України немає вимог щодо визначення в клопотанні про звільнення особи від кримінальної відповідальності з передачею її на поруки колективу підприємства, установи чи організації переліку заходів виховного характеру, які вживатимуть до обвинуваченого у разі його звільнення від кримінальної відповідальності, а також вимог щодо чіткості та детальності цього переліку.

Крім того, вважаємо, що передчасно говорити про перелік таких заходів, доки суд не прийме рішення про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із передачею особи на

поруки. Цілком можливо, що суд прийме інше рішення, яке виключає застосування таких заходів. Тож визначати конкретний перелік заходів виховного характеру, призначати особу, відповідальну за їх проведення, слід після ухвалення судового рішення.

Тому не є дивним, що у сучасних судових рішеннях достатньо важко відшукати перелік заходів виховного характеру, що мають бути застосовані до обвинуваченого в разі звільнення його від кримінальної відповідальності у зв'язку із передачею особи на поруки колективу.

Загалом сьогодні виховна роль колективів підприємств, установ, організацій не має такої актуальності, яку вона мала за часів Радянського Союзу. Відповідно, й заходи виховного характеру, які застосовували в ті часи, нині втратили актуальність. Тим паче, що в сучасних суб'єктах господарювання на адміністрацію здебільшого не покладено виховних функцій, оскільки забезпечення трудової дисципліни, як правило, здійснюється через виконання контрольних функцій.

До того ж Міністерство соціальної політики України розробило Методичні рекомендації щодо запровадження наставництва, затверджені наказом від 11 жовтня 2017 року № 1611, відповідно до яких наставництво передбачає навчання безпосередньо на робочому місці шляхом передання досвідченими працівниками набутого досвіду та знань особі, яка потребує професійного навчання та формування необхідних навичок. Аналіз наведеного визначення, як і змісту самих рекомендацій, свідчить, що інститут наставництва позбавлено виховної складової.

Водночас організацію виховної роботи покладено на уповноважених керівних працівників у силових структурах (Національна поліція України, Служба безпеки України, Збройні Сили тощо). Така робота здійснюється здебільшого в межах системи професійної підготовки й інституту наставництва. Саме система наставництва передбачає індивідуальний виховний вплив на стажиста (Karpenko, & Zelenskyi, 2020).

З огляду на викладене, можна дійти висновку щодо недоцільності в сучасних умовах обов'язкового визначення певного переліку заходів виховного характеру стосовно особи, звільненої від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею її на поруки. Доцільно визначати заходи контрольного характеру з призначенням особи (осіб), відповідальної за їх здійснення (аналог наставника). Водночас застосування до особи, взятої на поруки, заходів виховного характеру потрібно регламентувати в законі як право (а не як обов'язок) колективу.

До контрольних заходів, наприклад, можна віднести: щоденні перевірки особи на робочому місці; систематичне спостереження за її поведін-

кою та дотриманням нею трудової дисципліни; особисте звітування звільненого про виконану роботу, дотримання правил трудової (службової, транспортної тощо) дисципліни; відвідування звільненого за місцем проживання (з опитуванням родичів і сусідів щодо його поведінки в побуті) тощо. Цілком природно, що зазначені та інші контрольні заходи має здійснювати не увесь колектив, а його уповноважені члени.

Отже, зауважимо, що не можна визначати роль усього колективу певного суб'єкта господарювання в забезпеченні виправлення особи, переданої на поруки. Адже вплив на таку особу, окрім спеціально уповноважених колективом членів, можуть здійснювати лише ті особи, які за своїми функціональними обов'язками виконують роботу, що дозволяє їм спілкуватися зі звільненим від кримінальної відповідальності, спостерігати за ним. Через велику чисельність працівників конкретного підприємства, членів певної організації, усі представники колективу можуть бути взагалі не знайомі з особою, переданою на поруки. Тому повноваження клопотати перед судом про звільнення особи від кримінальної відповідальності потрібно передбачити не лише для певного суб'єкта господарювання, а й для його підрозділів, незалежно від їх штатної чисельності.

Щодо чисельності, то важливим питанням у площині звільнення від кримінальної відповідальності є кількість членів колективу, якому обвинувачений передається на поруки, а також час протягом якого він сам входить до складу цього колективу. З цього питання є чітка позиція ВС України (справа № 158/2745/19). Так у судовому рішенні зазначено: «Щодо доводів прокурора про неможливість задоволення вказаного клопотання через короткий термін працевлаштування особи та малу кількість членів трудового колективу, який взяв її на поруки, то вони є неспроможними, оскільки положення закону не містить жодних вимог щодо розміру колективу, який має право взяти свого працівника на поруки, та часу, протягом якого ця особа повинна бути працевлаштована».

Одночасно зауважимо, що у законі таки доцільно унормувати мінімальну кількість членів колективу суб'єкта або його підрозділу, який бере особу на поруки (не менше ніж три).

Вважаємо, що за логікою законодавця, застосованою у КПК України, коло суб'єктів, що можуть брати обвинуваченого на поруки, може бути розширене особами, які заслуговують на особливу довіру.

Так ст. 180 КПК України передбачає, що особиста порука (як запобіжний захід) полягає у наданні особами, яких слідчий суддя, суд вважає такими, що заслуговують на довіру, письмового зобов'язання про те, що вони поручаються за виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків відповідно до статті 194 цього Кодексу і зобов'язуються за необхідності доставити його до органу досудового розслідування чи в суд на першу про те вимогу (ч. 1).

Кількість поручителів визначає слідчий суддя, суд, який обирає запобіжний захід. Наявність одного поручителя може бути визнано достатньою лише в тому разі, коли ним є особа, яка заслуговує на особливу довіру (ч. 1).

Питання поруки у кримінальному провадженні роз'яснені в юридичному повідомленні Мін'юсту від 24 квітня 2017 року. Зокрема, там зазначено, що особисте поручительство ґрунтується на довірі суду до поручителя, заснованому на особливих моральних якостях поручителя і його авторитеті.

Право особи виступити як поручитель не обмежено законодавством. Воно гарантовано КПК, незалежно від посади поручителя. Головне, щоб його кандидатура відповідала критеріям, встановленим процесуальним законодавством.

Не обмежена і кількість можливих поручителів. У кожному конкретному випадку слідчий суддя або суд визначає, скільки поручителів буде достатньо для забезпечення виконання обов'язків підозрюваним чи обвинуваченим.

Водночас КПК передбачено можливість вибору й одного поручителя, якщо він є особою, яка заслуговує «особливої довіри», яке може бути продиктовано його соціальним статусом, характером або родом занять. Зокрема, до таких осіб можна віднести народних депутатів, депутатів місцевих рад, державних діячів, керівників органів центральної чи місцевої влади, осіб, відзначених державними нагородами, громадян, які мають видатні спортивні нагороди тощо¹.

Отже й у кримінальному праві України може бути запроваджене звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з переданням обвинуваченого на поруки окремим особам, а не певному колективу. Такі особи мають заслуговувати на довіру та особливу довіру. Зміст їх письмового зобов'язання має бути чітко унормований та зараховувати конкретний перелік контрольних заходів.

¹ URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/pro-deyaki-pitannya-zastosuvannya-osobistoi-poruki-v-kriminalnomu-provadjenni-23551>.

Важливе значення мають процесуальні питання подання клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із передачею особи на поруки до суду. Так, у вже згаданій справі № 127/12870/20, Вінницький апеляційний суд відкинув аргумент висунутий на користь скасування рішення суду першої інстанції щодо звільнення особи від кримінальної відповідальності про те, що протокол загальних зборів трудового колективу на адресу суду самим трудовим колективом не направлявся (вказані документи є додатками окремого клопотання захисника), що викликає сумнів у дійсності волевиявлення трудового колективу стосовно обвинуваченого.

Суд цілком слушно прийняв позицію захисника, який зазначив, що порядок подання до суду документів (клопотань, заяв, скарг та ін.) та їх розгляду у суді регулюється нормами процесуального, а не матеріального права. Норми КК України належать до норм матеріального права. Процесуальними є норми КПК України.

Відповідно до ч. 4 ст. 286 КПК України: «Якщо під час здійснення судового провадження щодо провадження, яке надійшло до суду з обвинувальним актом, сторона кримінального провадження звернеться до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності обвинуваченого, суд має невідкладно розглянути таке клопотання».

Це означає, що Суд має розглядати клопотання сторони кримінального провадження. Трудовий колектив не є стороною кримінального провадження, а тому не наділений КПК України правом безпосереднього звернення до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності. Проте таке право передбачено для сторони захисту, зокрема, для обвинуваченого

та його захисника. Саме тому звернення колективу до суду відбулося з використанням процесуальних повноважень захисника.

Наукова новизна

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у доведенні можливості в межах чинного законодавства звільнити особу від кримінальної відповідальності на поруки трудового колективу, сформованого фізичною особою – підприємцем, а також в обґрунтуванні доцільності збереження інституту звільнення від кримінальної відповідальності в новому КК України.

Висновки

У новому КК України, що нині знаходиться на стадії активної розробки, обов'язково має знайти своє місце інститут звільнення від кримінальної відповідальності. Однією з важливих складових зазначеного інституту має стати звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею її на поруки. У законі необхідно встановити, що суб'єктом, який бере особу на поруки, може бути колектив юридичної особи або її окремого підрозділу, а також трудовий колектив, сформований фізичною особою – підприємцем (якщо обвинувачений є членом відповідного колективу).

Перелік суб'єктів поручительства може бути розширений законодавцем особами, які заслуговують на довіру й особливу довіру. Такі особи, звертаючись до суду з клопотанням, мають взяти на себе письмові зобов'язання, зміст яких підлягає чіткому законодавчому унормуванню (з обов'язковим переліком конкретних контрольних заходів із спостереження за поведінкою звільненого від кримінальної відповідальності).

REFERENCES

- Bakhurynska, O. (2020). Poniattia "zlochynna spilnota": problemy pravovoho ta kryminolohichnoho vyznachennia [The concept of "criminal community": problems of legal and criminological definition]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo, Entrepreneurship, economy and law*, 1, 190-195. doi: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.1.34> [in Ukrainian].
- Batluk, M.V. (2021). Problema nevidpovidnosti dovichnoho pozbavleniia voli yak vydu pokaranniia yevropeiskym standartam zakhystu prav liudyny ta hromadianyna [The problem of incompatibility of life imprisonment as a type of punishment to european standards for the protection of human rights and citizens]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal, Legal scientific electronic journal*, 1, 214-217. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-1/52> [in Ukrainian].
- Bizhan, N. (et al.). (2018). Features of Humanization of the Criminal Policy of Kazakhstan: Study of the Possibilities to Increase the Effectiveness of Punishments in the Context of International Experience. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, 9(5), 1604-1610. doi: [https://doi.org/10.14505/jar.le.v9.5\(35\).11](https://doi.org/10.14505/jar.le.v9.5(35).11).
- Chernenko, A.P., & Shyian, A.P. (2020). Shchodo prava zasudzhennykh do dovichnoho pozbavleniia voli na umovno-dostrokovke zvilnennia vid vidbuvanniia pokaranniia abo zaminu nevidbutoi chastyny pokaranniia bilsh miakym ta yoho zabezpechennia v Ukraini [The right of prisoners sentenced to life imprisonment to parole from serving a sentence or to replace the unserved part of the sentence with a milder one and ensuring it in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav, Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, 2, 168-174. doi: 10.31733/2078-3566-2020-2-168-175 [in Ukrainian].
- Karpenko, O.M., & Zelenskyi, Ye.S. (2020). Fenomen nastavnytstva v Natsionalnii politsii Ukrainy [Mentoring phenomenon in the national police of Ukraine]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal, Legal scientific electronic journal*, 8, 280-282. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-8/69> [in Ukrainian].

- Katerynychuk, K.V. (2021). Problemy vyznachennia poniattia "shkoda zdoroviu osoby" u proiekti Kryminalnogo kodeksu Ukrainy [Problems of defining the concept of "harm to the health of a person" in the draft Criminal code of Ukraine]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnogo universytetu imeni V.I. Vernadskoho, Scientific notes of Tavriya National University named after V.I. Vernadskyi*, vol. 32(71), 1, 95-99. doi: <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2021.1/17> [in Ukrainian].
- Maculan, E., & Gil, A. (2020). The Rationale and Purposes of Criminal Law and Punishment in Transitional Contexts. *Oxford Journal of Legal Studies*, 40(1), 132-157. doi: <https://doi.org/10.1093/ojls/gqz033>.
- Mukha, S.O. (2019). Peredumova zvilnennia vid kryminalnoi vidpovidalnosti u zviazku z peredacheiu osoby na poruky [The precondition of discharge from criminal responsibility in view of admission by bail]. *Pytannia borotby zi zlochynnistiu, The issue of combating crime*, 37, 134-150. doi: 10.31359/2079-6242-2019-37-134 [in Ukrainian].
- Mukha, S.O. (2019). Pravova pryroda zvilnennia vid kryminalnoi vidpovidalnosti u zviazku z peredacheiu na poruky [The legal nature of exemption from criminal liability in connection with bail]. *Visnyk Pivdennoho rehionalnogo tsentru Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy, Bulletin of the Southern Regional Center of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 18, 133-141 [in Ukrainian].
- Myroshnychenko, N.A., & Basaliuk, N.V. (2021). Pokarannia za zlochynty: novyi kontsept [Punishment for crimes: a new concept]. *Aktualni problemy polityky, Current policy issues*, 67, 180-186. doi: <https://doi.org/10.32837/app.v0i67.1170> [in Ukrainian].
- Ostrohliad, O.V. (2020). Suchasnyi stan zakonodavchoi realizatsii kryminalno-pravovoi polityky [The current state of the legislative implementation of criminal law policy]. *Naukovo-informatsynyi visnyk Ivano-Frankivskoho universytetu prava imeni Korolia Danyla Halytskoho, Scientific and Information Bulletin of Ivano-Frankivsk University of Law named after King Danylo Halytsky*, 8(21), 111-118. doi: 10.33098/2078-6670.2020.9.21.111-118 [in Ukrainian].
- Pivnenko, V. (2004). Zvilnennia obvynuvachenykh vid kryminalnoi vidpovidalnosti [Release of the accused from criminal liability]. *Prokuratura. Liudyna. Derzhava, [Prosecutor's office. Man. State*, 6, 37-42 [in Ukrainian].
- Podroikina, I.A. (2020). Exemption from Criminal Liability in Connection with the Settlement with the Injured Party: Issues of Theory and Practice. *XVII International Research-to-Practice Conference dedicated to the memory of M. I. Kovalyov*, 151-155. doi: <https://doi.org/10.2991/assehr.k.200321.102>.
- Puzyrov, M.S., Sokorynskyi, Yu.V., & Bodnar, I.V. (2019). Kryminalna vidpovidalnist za zlisnu nepokoru vymoham administratsii ustanovy vykonannia pokaran: rudyment mynuloho chy potreba sohodennia? [Criminal liability for malicious disobedience to requirements of penitentiary institution administration: a vestige of the past or a need of the present?]. *Yurydychnyi biuleten, Legal bulletin*, 11(2), 205-212. doi: <https://doi.org/10.32850/2414-4207.2019.11-2.26> [in Ukrainian].
- Romaniuk, V.M. (2020). Rozuminnia zvilnennia vid kryminalnoi vidpovidalnosti cherez pryzmu sotsialnoi spravedlyvosti [Understanding Exemption from Criminal Liability through the Prism of Social Justice]. *Universytetski naukovy zapysky, University scientific notes*, 3-4(75-76), 320-328. doi: 10.37491/UNZ.75-76.33 [in Ukrainian].
- Shynkarov, Yu.V. (2016). Shchodo okremykh pytan zvilnennia vid kryminalnoi vidpovidalnosti osib, yaki vchynyly koruptsiini zlochynty [On the questions of release from criminal responsibility of persons corrupting crimes]. *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnogo pedahohichnoho universytetu imeni H.S. Skovorody, Collection of scientific works of Kharkiv National Pedagogical University named after G.S. Skovoroda*, 25, 115-121. doi: <http://doi.org/10.5281/zenodo.400392> [in Ukrainian].
- Yushchuk, O.I. (2019). Zvilnennia vid kryminalnoi vidpovidalnosti u zviazku z peredacheiu osoby na poruky: teoriia ta praktyka [The exemption from criminal liability in view of admission by bail: theory and practice]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava, Law Review of Kyiv University of Law*, 4, 354-358. doi: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2019.63> [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бахуринська О. Поняття «злочинна спільнота»: проблеми правового та кримінологічного визначення. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 1. С. 190–195. doi: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.1.34>.
- Батлук М. В. Проблема невідповідності довічного позбавлення волі як виду покарання європейським стандартам захисту прав людини та громадянина. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 1. С. 214–217. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-1/52>.
- Features of Humanization of the Criminal Policy of Kazakhstan: Study of the Possibilities to Increase the Effectiveness of Punishments in the Context of International Experience / [N. Bizhan et al.]. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*. 2018. Vol. 9. No. 5. P. 1604–1610. doi: [https://doi.org/10.14505/jarle.v9.5\(35\).11](https://doi.org/10.14505/jarle.v9.5(35).11).
- Черненко А. П., Шиян А. П. Щодо права засуджених до довічного позбавлення волі на умовно-дострокове звільнення від відбування покарання або заміну невідбутої частини покарання більш м'яким та його забезпечення в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 2. С. 168–175. doi: 10.31733/2078-3566-2020-2-168-175.
- Карпенко О. М., Зеленський Є. С. Феномен наставництва в Національній поліції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020 № 8. С. 280–282. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-8/69>.
- Катеринчук К. В. Проблеми визначення поняття «шкода здоров'ю особи» у проєкті Кримінального кодексу України. *Вчені записки Таверійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2021. Т. 32 (71). № 1. С. 95–99. (Серія «Юридичні науки»). doi: <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2021.1/17>.
- Maculan E., Gil A. The Rationale and Purposes of Criminal Law and Punishment in Transitional Contexts. *Oxford Journal of Legal Studies*. 2020. Vol. 40. Issue 1. P. 132–157. doi: <https://doi.org/10.1093/ojls/gqz033>.

- Муха С. А. Передумова звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2019. № 37. С. 134–150. doi: 10.31359/2079-6242-2019-37-134.
- Муха С. О. Правова природа звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею на поруки. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії наук України*. 2019. № 18. С. 133–141.
- Мирошниченко Н. А., Басалюк Н. В. Покарання за злочини: новий концепт. *Актуальні проблеми політики*. 2021. № 67. С. 180–186. doi: <https://doi.org/10.32837/app.v0i67.1170>.
- Острогляд О. В. Сучасний стан законодавчої реалізації кримінально-правової політики. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2020. № 8 (21). С. 111–118. (Серія «Право»). doi: 10.33098/2078-6670.2020.9.21.111-118.
- Півненко В. Звільнення обвинувачених від кримінальної відповідальності. *Прокуратура. Людина. Держава*. 2004. № 6. С. 37–42.
- Podroikina I. A. Exemption from Criminal Liability in Connection with the Settlement with the Injured Party: Issues of Theory and Practice. *XVII International Research-to-Practice Conference dedicated to the memory of M. I. Kovalyov*. 2020. P. 151–155. doi: <https://doi.org/10.2991/assehr.k.200321.102>.
- Пузирьов М. С., Сокоринський Ю. В., Боднар І. В. Кримінальна відповідальність за злісну непокору вимогам адміністрації установи виконання покарань: рудимент минулого чи потреба сьогодення? *Юридичний бюлетень*. 2019. № 11. Ч. 2. С. 205–212. doi: <https://doi.org/10.32850/2414-4207.2019.11-2.26>.
- Романюк В. М. Розуміння звільнення від кримінальної відповідальності через призму соціальної справедливості. *Університетські наукові записки*. 2020. № 3–4 (75–76). С. 320–328. doi: 10.37491/UNZ.75-76.33.
- Шинкарьов Ю. В. Щодо окремих питань звільнення від кримінальної відповідальності осіб, які вчинили корупційні злочини. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. 2016. № 25. С. 115–121. (Серія «Право»). doi: <http://doi.org/10.5281/zenodo.400392>.
- Ющик О. І. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки: теорія та практика. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 354–358. doi: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2019.63>.

Стаття надійшла до редколегії 17.03.2021

Hribov M. – Doctor of Law, Senior Research Fellow, Professor of the Department of Operative and Searching Activity of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2437-5598>;

Venediktov A. – Ph.D in Law, Lawyer of the Bar Council of Poltava Region, Kremenchuh, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4476-550>;

Venediktova Yu. – Lawyer of the Bar Council of Kherson Region, Henichesk, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2532-7275>

Problems of a Person's Releasing from Criminal Responsibility in Connection with his/her Bailment

*The purpose of the study is the determination of the possibility of a person's releasing from criminal liability in connection with his/her bailment to another subject rather than the bailment to a collective of a company, an institution, an organization (in particular, to a labor collective formed by an individual as an entrepreneur), and also making the appropriate proposals for improvement of the legislation. **Methodology.** The methodological basis of the research is a dialectical-material method of scientific cognition of social and legal phenomena, as well as general scientific and special methods of legal science, in particular: systematic-structural; comparative-legal; logical-legal (dogmatic); statistical. The **scientific novelty** of the conducted research is contained in the provement of the possibility, within the borders of the current legislation, to release a person from criminal responsibility on the basis of bailment to a labor collective, formed by an individual as an entrepreneur, as well as in the justification of the expediency of preservation the institution of release from criminal responsibility in the new Criminal Code of Ukraine. In the new Criminal Code of Ukraine, which is now on the stage of the active development, the institution of release from criminal responsibility must necessarily find its place. One of the important components of the abovementioned institution should be the release of a person from criminal responsibility in connection with his/her bailment. In this case, the law should establish that a subject which takes a person on bail may be a collective of a legal entity or its separate subdivision, as well as a labor collective formed by an individual entrepreneur (if the accused person is a member of the relevant collective). **Conclusions.** The list of the bailment subjects can be extended by the legislator at the expense of persons who deserve confidence and special trust. Such persons, when applying to the court with a request, must take written obligations, the content of which are the subject to the clear legislative regulation (with a mandatory list of specific control measures to monitor the behavior of the person released from criminal responsibility).*

Keywords: release; criminal responsibility; bailment; humanization; collective; business entity; legal entity; individual; entrepreneur.